

PROMĚNY MĚSTSKÉ ZELENĚ A BEZPEČNOST MĚSTA

URBAN GREEN AREAS DEVELOPMENT AND PUBLIC SAFETY

doc. Ing. arch. ThLic. Jiří Kupka, Ph.D.

ČZU v Praze, Katedra biotechnických úprav krajiny
Kamýcká 1176, 165 21 Praha 6 – Suchbátka
e-mail: jiri.kupka@fsv.cvut.cz

Klíčová slova:

zeleň, kriminalita, bezpečnost, kvalita prostředí

Keywords:

green spaces, crime, delinquency, safety, quality of environment

Abstrakt:

Článek se zabývá vztahem zeleně (parky, zahrady, zelené plochy) a bezpečnosti (pocitu bezpečí). V minulosti byla vzrostlá zeleň chápána jako bezpečnostní riziko, potenciální úkryt nepřátel či lapků. V okolí obchodních cest, hradů a sídel byly proto stromy a keře odstraňovány. Po vzniku veřejné zeleně se objevila otázka vztahu formy zelených ploch ve městě a kriminality. Ukazuje se, že bezpečnost či pocit bezpečí nesouvisí se zelení jako takovou, ale s její vhodnou či nevhodnou formou (kvalitou městského prostředí).

Abstract:

This article deals with the relationship between greenery (parks, gardens and green areas) and public safety (or sense of security). In the past, grown greenery was seen as a security threat, potential hiding of different robbers. In the surroundings of trade routes, castles and towns were therefore trees and shrubs removed. After the creation of public green spaces (especially since 19th century), was appeared a problem of relationship between crime and forms of greenery in the city. Now appears that the public safety (or sense of security) related not to greenery as such, but with the suitable or unsuitable form of green spaces (quality of city environment).

Úvod

Není pochyb o tom, že zeleň a zejména její forma ve městě a v jeho okolí, pokud nemá na bezpečnost ve městě přímý vliv, určitě výrazně ovlivňuje subjektivní pocit bezpečí. Prostor, který je nepřehledný, s hustou a neprostupnou vegetací a temnými zákoutími, kde chybí možnost výhledu i ochrana před pohledy zvenčí, vyvolává nepříjemný pocit dezorientace, nepochopení a často nespecifikovaného strachu či obav. Výzkumy ukazují, že místa, která umožňují potenciální úkryt pachatele na straně jedné a omezené vyhlídky či možnosti úniku na straně druhé, jsou vnímána jako nebezpečná [5].

Tento text není a ani nemůže být vyčerpávajícím výkladem všech souvislostí a aspektů vztahů městské zeleně k pocitu bezpečí (či reálnému nebezpečí) ve městě (zcela například pomíjí

bezpečnost dopravy, kterou také může nevhodně navržená zeleň ovlivnit, pád stromů, větví, snížení průtoků koryt při povodních atd.). Je spíš krátkým zamyšlením nad touto otázkou, doplňující mozaiku mnoha dalších úvah a aspektů, které s rozsáhlým tématem zeleně v sídlech souvisí. Metodicky vychází ze studia uvedené literatury a pramenů a dále z letitých zkušeností s výukou (včetně ateliérové) urbanismu a urbanistické kompozice, z rozhovorů se studenty, s obyvateli měst i z vlastních postřehů a pocitů při vnímání města a jeho prostředí.

1. Město a bezpečnost

Jednou z hlavních funkcí starých měst byla větší bezpečnost, jak vnější, tak vnitřní, a to v souvislosti s dvojitou povahou nebezpečí či ohrožení společnosti. O tom, že prvním účelem stavby měst bylo větší bezpečí, píše již Platón ve svém dialogu Prótagoras [24]. Bezpečí, zažívání pocitu vlastní ontologické jistoty, je základní složkou pocitu štěstí a svobody. S prvními městy je tedy spjat motiv bezpečí a ochrany vlastní komunity a vlastních hodnot [29]. Město lze dokonce mimo jiné charakterizovat jako jednotku schopnou při svém vzniku vlastní obrany a právě schopnost vyzbrojení a ustavení obce je historicky jednou z možných (nikoli jediných) podmínek vzniku měst [30].

Umělé prostředí města bylo oddělené od okolní přírody, „proti“ přírodě a na obranu proti ní, posvátným příkopem nebo hradbou [24], oddělujícím „náš“ svět (*kosmos*), od onoho „druhého“ světa, který je cizí, neuspořádaný, obydlený strašidly, démony, „cizinci“ (*chaos*). Na Západě byly ve středověku dokonce rituálně vysvěcovány hradby města, aby chránily před démonem, nemocí, smrtí, tj. obranné soustavy okolo obydlených míst byly původně také obranami magickými. Symbolické myšlení té doby připodobňovalo nepřítele k démonu a smrti, neboť výsledek jejich útoků je vlastně týž, ať jsou to vojáci nebo démoni, tj. trosky, rozklad a smrt [4].

Také u středověkých měst byla hlavním motivem výstavby bezpečnost. Nebezpečnost doby, ve které se teprve postupně vytvářejí stabilní správní struktury středověkých států, vede k jasným prioritám stavby měst. Nejdůležitějším a nejnákladnějším stavebním dílem města byl co možná nejdokonalejší fortifikační systém. Veškerý život města byl tedy obrácen dovnitř hradeb. Přísně vymezený prostor proto musel obsáhnout všechny funkce životaschopného sídla – bydlení, výrobu, obchod, správu i duchovní život. Trasa opevnění byla určena současně se založením města a vymezila jeho pevný obrys přetrvávající po staletí [14].

V této fázi byl kladen důraz zejména na obranu před vnějším nepřítelem, barbarským cizincem, vojskem znepráteleného panství atd. [30]. Zdůraznit je třeba ovšem i pocit bezpečí, který souvisí s pochopením, ztotožněním se či srozumitelností prostředí. Člověk tradiční společnosti zakouší potřebu existovat v celistvém a uspořádaném světě (*kosmu*), ve kterém se orientuje a který chápe jako významuplný, aby mohl zakoušet „svou“ zem, „své“ město, „svou“ ves, „svůj“ dům. Identifikace a orientace jsou základními stránkami bytí člověka ve světě, základnou pro pocit, že někam náleží. I tato témata souvisí s otázkou bezpečí [19].

2. Ambivalentní vztah k přírodě a zeleni

Vztah člověka k přírodě a krajině a jejich oceňování se v průběhu lidských dějin postupně proměňoval a vývoj estetického vnímání přírody je dnes dobře popsán i v české literatuře [28]. Jak uvádí Komárek [8], je až podivuhodné, jak protilehlé aspekty ve vztahu k přírodě jednotlivé epochy akcentovaly.

Pro zjednodušení můžeme předložit dva koncepty, pracovně je lze nazvat „začarovaný les“ a „malebné místo“. Schéma to nazývá dvěma podobami Arkádie, které vždy existovaly, zpustlá a upravená, temná a prosvětlená, místo pastýřské idylly i místo primitivní paniky [21]. Jak uvádí Staněk [25], les a strach k sobě patří, a spolu s vesmírem a mořem je les nejdůležitější hororovou „heterotopií“, tj. prostorem jiného (jiným prostorem), což dokládají četná literární díla. V nich se les vyskytuje jako místo nebezpečných bytostí a jevů, od démonů přes zvířata a projevy prapůvodních sil až po domorodce ovládající černou magii. Ale i samotný les často vystupuje jako vůlí vybavená nepřátelská bytost, či jako místo, kde se vyskytují jednotlivé zlé stromy. Vedle lesa jako místa nadpřirozeného zla, je častokrát les popisován jako místo zla přirozeného, jako místo obnažení děsivé lidské přirozenosti či místo ohrožení jinými. V neposlední řadě je pak les vnímán i jako místo setkání s nepřátelskou, vražednou přírodou, kde jde o holé přežití. Tato archetypální podoba lesa jako temného, člověku nepřátelského a do jisté míry nebezpečného místa se promítla i do folklóru. Pocit vyplývající ze spojení volné přírody s nekontrolovanou divokostí a zlem velmi dobře zachycuje svět pohádek bratří Grimmů (Červená Karkulka, Jeníček a Mařenka) [8], kde v lese číhá nebezpečí, buď přirozené (vlk, loupežníci) či nadpřirozené (Ježibaba) a šťastný konec spočívá mj. v nalezení cesty z lesa ven. Prapůvodní strach z lesa v asociaci s temnotou a neznámem přežívá, neuvědoměle, i dnes a setkáváme se s ním jak u dětí, tak dospělých [3]. Příroda je v tomto konceptu vnímána jako silná, nezládnutelná, nepoddajná, nekontrolovaná, divoká, a tudíž zlá.

Na druhé straně stojí „malebné místo“ (*locus amoenus*) spjaté s motivem známým z antické báje o „zlatém věku“, s nímž je spojována panenská příroda a morálně neporušený prostý život v souladu s ní. Ideální bukolická krajina zabydlená pastýři, bůžky, venkovany, kteří žijí pohodovým životem stranou politických a obchodnických intrik, i prvky nenarušené přírody [3], arkadská krajina. Je to místo určené k požitku, místo bezpečí a harmonie, ztracený ráj popisovaný v knize Genesis. Topos „idylického místa“, v podstatě park, se objevuje i v řadě literárních děl. K vybavení takového místa patří strom či hájek (ideální les) poskytující stín, pramen, louka s květy a zpěv ptactva [26]. Zjednodušeně lze říci, že idylické místo je pokleslé, změkčené a de facto profanizované místo původně ideální. V *Babičce* Boženy Němcové má podobu „rozkošného údolíčka“ s jeho prakticky absolutní sociální otevřeností či prostupností. V Raisových *Zapadlých vlastencích*, v *Pohorské vesnici* Boženy Němcové či v *Roku na vsi* bratří Mrštíků má krajina podobu zapadlého horského kraje, v *Pohádce máje* Viléma Mrštíka pak lesního zátiší s Helenčinou zahrádkou a skrytým lesním koutem [6].

Podobně můžeme dvě krajní polohy vidět i v dějinách zahradního umění, kdy vedle sebe po staletí existují zahrady více přírodní (zjednodušené nazývané „anglickými“) a více formální (geometrické). Pro zjednodušení jim můžeme dát názvy podle jmen biblických bratří Kaina a Ábela (Gn 4,1-16). Ábel byl pastýřem ovcí a zastupuje krajinu bukolickou, přírodní, přirozenou (dnes bychom řekli živočišnou produkci), Kain byl zemědělcem (obdělával půdu) a symbolizuje tvorbu zahrad formálních, geometrických, zahradnický udržovaných (rostlinnou produkci). Souběžná existence formálních a „anglických“ zahrad je důkazem duality protichůdných ideálů, formální geometrie a volné krajinářské kompozice, architektonického a malířského pojetí tvorby zahrad. Dualita kultivačních forem je dualitou světa. Na jedné straně je lovec, pastevec a rybář, který prochází dějinami až k vyhraněné krajině anglické, skotské a irské. Na druhé straně zahradník, zemědělec a vinař, který zakládá zahrady, buduje terasy, vytváří svět rostlin sázených do řádků a řad. Oba typy zahrady jsou zobrazením ráje, vrcholně idealizované krajiny [14].

3. Několik příkladů z minulosti

Cílem této kapitoly není obšírný výklad vztahu zeleně a bezpečnosti v dějinách urbanismu, nýbrž jen několik příkladů z historie, které ukazují, že zeleň často byla vnímána v souvislosti s bezpečností či pocitem bezpečí.

Vegetace, jak již bylo řečeno, umožňuje úkryt, tj. nebýt viděn, někomu, kdo se za zeleň skrývá. Z toho může vyplývat v místech s hustou vegetací racionálně podložený i iracionální pocit nebezpečí. Ve středověku, kdy bylo cestování plné obav z loupežníků a lapků všeho druhu, se objevují předpisy chránící cestující před možným rizikem ukrytým v husté zeleni. Kvůli bezpečnosti a zvýšené ochraně před loupežníky přepadajícími početné cestující bylo v roce 1361 v Čechách nařízeno všem vrchnostem vyklesat křoviny a stromy po obou stranách městských stezek na vzdálenost „*co by dohodil kamenem obepjatými prsty*“. Podobně v roce 1578 bylo nařízeno vymýtit obě strany silnice do šířky jednoho lesního provazce, tj. asi 32 m. V 17. století, což je mj. doba třicetileté války a z ní pramenících obav a nejistoty, neboť moc zeměpanských a vrchnostenských úřadů nebyla ještě plně upevněna a k přepadávání formanů a dalších cestujících docházelo poměrně často, byla tato vzdálenost vymezena tak, „*jak dalece by ranou pistole dosáhnouti aneb vůz se šesti koňmi volně obrátiti mohl*.“ [31, 9] Podobná nařízení vznikala i jinde. Anglický král Edward I. vydal v roce 1285 nařízení, že majitelé musí vyčistit od vegetace okolí obchodních cest v šířce dvou set stop na každou stranu, jinak budou poháněni k odpovědnosti za loupeže a zločiny, které by byly na cestě spáchány [11].

Podobně byly z bezpečnostních důvodů odstraňovány stromy a keře z okolí hradů a opevněných měst. Ze strategických důvodů je ponechán kolem hradeb nezastavitelný pás (pozdější koliště – glacis), ze kterého byly odstraňovány i stromy a keře, aby neposkytovaly nepříteli ochranu. Až za ním se později případně rozvíjela předměstí. V klidnějších dobách byly v okruhu hradeb zřizovány zahrady, vinice či zemědělské plochy [14, 12]. Plochy stromovek a pastvin za humny vsí a za hradbami měst tvořily „parkovou“ strukturu okolí lidských sídel a staly se nedílnou a půvabnou součástí prostředí středověkého člověka („gotická parková krajina“) [10]. Nejednalo se o les ani háj, tím méně ovocnou zahradu. Tato parková struktura souvisí s kultivačním procesem. V raném středověku neexistovalo kosení luk a sušení sena. Jako píce na zimu sloužilo listí stromů, olamované i s větvíčkami. Probírka listnatých stromů a redukce jejich korun spolu s pastvou (vepři) vedla k parkovému rozvoji stromovek (oblíbený zvláště jasan). Takové „krajinařské parky“ s kultivovanými lesními porosty a s dosazovanými stromy objevujeme v literárních popisech i na středověkých obrazech [10, 2].

Nezastavitelný pás kolem opevněných měst přetrvával až do 19. století. Poměrně široký pruh území nakonec zvláště po odstranění hradeb umožňoval vznik a rozvoj velkých ploch veřejné zeleně, neboť je šťastnou souvislostí, že boření hradeb se časově kryje s výrazným parkovým hnutím [17]. Například ve Vídni byla kolem hradeb vnitřního města stanovena 200 sáhů (378 m) široká nezastavitelná zóna označená mezníky. Za účelem dosažení lepšího střelného pole byla rovněž omezena podlažnost domů v předměstích. V souvislosti s uherským povstáním v roce 1704 bylo rozhodnuto opevnit i předměstí. V březnu téhož roku začala výstavba tzv. *Liney*, sestávající z hradby, příkopů a palisád. *Linea* chránící předměstí měla délku 13.452 m. Kolem ní byla stanovena nezastavitelná zóna, vně hradeb 100 sáhů (190 m) a uvnitř 12 sáhů (23 m) [18, 20]. Podobný pás existoval podél hradeb i v Praze, i zde existovala omezení pro jeho využití, v případě vojenského ohrožení musely být všechny objekty v hradebním okruhu zbořeny a zeleň vykácena.

Dosud bylo pojednáváno o zeleni mimo měst či v jejich okolí. Další otázky se objevily se vznikem veřejně přístupných ploch zeleně přímo ve městě. Obdobím, které veřejnou zeleň ve městech výrazně akcentovalo, bylo již 19. století. Ve 20. století se v urbanismu střídaly centralizační a decentralizační koncepce, měnily se akcenty i politická zadání, ale hodnota zeleně, poznaná a všeobecně přijatá o století dříve, již nebyla zpochybňována, ačkoli praxe tomu ne vždy odpovídala a odpovídá. V posledních letech důraz obyvatelstva na městskou zeleň opět nabývá na síle. Ulice jsou zacpány, provoz druhého bytu na venkově se zdražuje. Opět stoupá zájem o trávení volného času přímo ve městě. Kvalita životního prostředí a množství zeleně se znovu stává ukazatelem kvality bydlení a také výrazným činitelem ovlivňujícím atraktivitu dané lokality. Řada sídlišť, parků a parkově upravených ploch je postupně revitalizována, plochy zeleně jsou doplňovány o další funkce a stávají se stále důležitější složkou životního prostředí města [14, 12, 15, 2].

Řada nejstarších veřejně přístupných ploch zeleně bývala oplocená a přístupná pouze na vstupenky (např. slavná Kanálka). Další možností kontroly, která ovlivňuje chování lidí a jejich pocit bezpečnosti, bylo placení uniformovaných hlídačů. Vandalismus byl nakonec vážným problémem i v 19. století. Pro zajímavost lze uvést několik citací z archivu Okrašlovacího spolku Renner ve Strakonicih [13, 16]. Opakují se v nich stesky na výtržnosti v parku, kvůli kterým se mu raději „slušní“ občané vyhnou. V přípisu z roku 1895 se dočítáme: *„že scházejí se tam zvláště večer výrostkové, pozdě do noci potulují se parkem, kazí stromoví, ruší klid v této části města a vůbec počínají si tak, že není možno v tu dobu slušnému obecnstvu se tam procházeti.“* [23]

V roce 1912 píše správce sadů městské radě: „Školní hoši dělají v křovinách škodu – vědí, že je hajný nechytí. Večer je park úplně bez dohledu a tu od dubna do října dělá chasa, co chce – rámusí, povykuje, vejrostkové pokřikují na obecnstvo, které se následkem toho parku rádo vyhne.“ Text plakátu z roku 1925, který býval vylepován po městě, uvádí: „Občané! Čisté, uspořádané město láká cizince a ti přináší všemu obyvatelstvu hmotný zisk. Vedle čistých domů a ulic vábí cizince místní památnosti, úprava sadů a schůdné okolí. Zdejší spolky (...) starají se všemožně, aby návštěvníci města odnášeli si odtud pěkné dojmy a bylo by tomu tak, kdyby zločinné ruce neničily to, co s láskou vybudováno bylo pro útěchu všech bez rozdílu vyznání politického a náboženského. Poškozovány jsou naše krásné městské sady, lavice v nich lámány, popisovány, pořezávány a upravené trávníky ničeny. Okolí pomníku slavného rodáka našeho Fr. L. Čelakovského uváleno tak, že zasetá tráva ani nevzešla, s námahou sehnané křoviny a kapradiny vytrhány a pošlapány. Z místa, na které má každý pohlížeti s pietou, učiněno strakonické 'Ostende', ukazující svoji mravní ubohost zrakům návštěvníků Podskalí. S velkou obtíží pořízená stezka k pomníku je ničena a dveře u vchodu ukradeny. Bojíme se, aby nebyl podobný osud pomníku Husova, k němuž postaven teprve základ a je již rejdištěm dětí (...). Poslední postesknutí je z roku 1932, zmiňuje se o tom, že „(...) značná část našich lidí, kteří parku hodně používají, nemá smyslu pro pořádek a čistotu. Trávníky tam vyrudly, tráva plotem vyčuhovala do chodníků, slušný cizinec i domácí občan pro množství pohozených zápalek, pro zbytky cigaret, papíry a poplivaná místa nemohl z ošklivosti lavic použití. Část parku kol sousoší byla letos vůbec pustošena.“ [23]

Chování lidí je mimo jiné ovlivňováno formou prostředí, což se týká i formy zeleně. Když byla například ve Vídni v letech 1821 až 1823 plánována a realizována *Volksgarten*, první nová, veřejně přístupná a jako veřejně přístupná i budovaná parková plocha Vídně, byla založena v geometrickém stylu, bez keřů a houští, aby policie mohla prohlížet zahradu, neboť *neplechám a nemravnostem nemá tento park sloužit* [20]. I v současnosti existují v USA

programy na aktivní odstraňování vegetace v problémových místech, které mají sloužit v boji proti pouličnímu násilí a kriminalitě [11].

4. Další předpoklady

K závěrům budu směřovat i za pomoci několika dalších tezí, které jej mohou podpořit či prohloubit. V současnosti jsou k dispozici, zejména u přírodovědně orientovaných autorů, kteří vykládají lidský vztah ke krajině na základě biologické determinace, různé biopsychologické teorie vnímání krajiny, dle kterých pro člověka vyplývá estetická preference určitého typu krajiny z jeho evolučního vývoje (evoluční teorie estetiky) [7]. Byť žádná z těchto teorií není beze zbytku přijímána a každá má své příznivce i odpůrce, přináší řadu podnětů použitelných při úvaze o vztahu městské zeleně, její formy a pocitu bezpečí.

Pro staré lovce a sběrače byl výběr prostředí zásadní. Krajina musela poskytovat dobrý rozhled a být přehledná a také prostupná, musela umožňovat výhled (*prospect*). Dále má ovšem člověk i potřebu ochrany a úkrytu (*refuge*). Tato teorie (*prospect-refuge theory*), kterou poprvé navrhl anglický geograf Jay Appleton v roce 1975 [1], tedy říká, že člověk hodnotí pozitivně ty typy krajiny, které nabízí možnosti jak vidět (vyhlídka) a nebýt při tom viděn (útočiště).

Všeobecně oblíbená je v tomto směru hypotéza o lidské preferenci krajin savanového typu (*savanna theory*), vycházející z předpokladu že se naši lidští předkové vyvíjeli ve východoafrické savaně a že i naše momentální fyzická a psychická konstituce nese významné otisky tohoto prostředí. Jedná se vlastně o již zmiňovanou arkadskou resp. parkovou krajinu, mírně zvlněnou, kde se střídají otevřené zatravněné plochy s jednotlivými stromy, menšími lesíky a s vodou (napajedlem), v níž se pasou stáda dobytka. Jestliže *savanna theory*, byť je velmi líbivá a populární, je pro řadu autorů příliš zjednodušující a nekredibilní, existuje značná shoda na základních prvcích, které esteticky příznivá hodnocení krajiny obsahují. Jsou jimi přítomnost vody, vysoké stromy, orientační body a vyhlídky, polootevřená prostranství umožňující snadný pohyb, mírně zvlněný terén, nenarušený výhled na horizont, zelené rostliny. Preference krajiny savanového, arkadského a parkového typu se často opakuje, ačkoli savana je jen jeden z možných typů [27].

Druhým východiskem je dnes – byť také ne všeobecně – přijímaná myšlenka, že chování člověka determinuje jeho prostředí. Konkrétní uspořádání prostoru může snížit či naopak zvýšit kriminalitu a tímto způsobem působí i zeleň. Klasickým dokladem této zásady, o které píše již Platón, je teorie rozbitého okna (*broken windows theory*), vytvořená J. Q. Wilsonem a G. L. Kellingem v roce 1982 [32]. Podobné výzkumy prováděl P. Zimbardo, který rozebírá vlivy odbourávající naše dispozice k dobru. Jsou to podle něj zbavování se zodpovědnosti, poslušnost vůči autoritě, ale také anonymita, prostředí či lhostejnost [33].

Závěry

V minulosti – jak dokládá řada příkladů, z nichž jsou výše některé zmíněny – byla zeleň vnímána jako určité bezpečnostní riziko, neboť se mohla stát útočištěm nepřátelům, lapkům či loupežníkům. Jednalo se především o zeleň mimo měst a v jejich okolí. S rozvojem veřejné zeleně ve městech se objevuje otázka bezpečnosti vnitřní, jak reálné, tak pocitu bezpečí. Je pozorováno, že prostředí, kde se objevuje hustá vegetace znemožňující přehlednost, vyvolává pocit strachu z možného napadení. Dlouholeté zkušenosti ukazují, že hustá vegetace („začarovaný les“) slouží jako možné krytí kriminálních aktivit, bezdomovců, narkomanů,

pouličních násilníků či různých deviantů. Hustá vegetace, která blokuje výhled a vytváří nepřehledný prostor, tj. brání možnosti vidět (vyhlídka) a nebýt při tom viděn (mít krytá záda), tedy zvyšuje pravděpodobnost pouličního násilí a vyvolává pocit strachu.

Na druhou stranu výzkumy ukazují, že kvalitní prostředí s vhodnou zelení působí pozitivně a nemá na kriminalitu negativní vliv. Naopak přispívá k většímu subjektivnímu pocitu bezpečí a dokonce pouliční zločinnost snižuje [11]. Závěrem lze tedy konstatovat, že zeleň a její forma může mít vliv na reálnou bezpečnost i na subjektivní pocit bezpečí. Otázka tedy nesouvisí s přítomností zeleně jako takové – neboť výzkumy ukazují, že kvalitní zeleň naopak kriminalitu snižuje – ale s její formou, která musí odpovídat danému prostředí.

Jestliže park či jiná zelená plocha je kvalitní, přehledná, osvětlená, udržovaná a s dostatečnou kontrolou, nemá na bezpečnost ve městě (ani na subjektivní pocit bezpečí) negativní vliv (teorie rozbitého okna). Otevřené prostory se zelení a stromy s vysokou korunou, květiny či nízce střižené keře, které omezují pouze minimálně přehlednost prostoru (savana, Arkádie či malebné místo), nevyvolávají problémy.

Lze tedy shrnout, že vegetace usnadňuje kriminální chování (či vyvolává obavy z kriminálního chování) zejména potud, pokud omezuje přehlednost a kontrolu prostoru [11].

Použité zdroje:

- [1] APPLETON, Jay, *The Experience of Landscape*. Hoboken, U.S.A.: John Wiley & Sons Inc., 1975. ISBN 0471032565 / 9780471032564.
- [2] BALLING, John D. – FALK, John H., Development of visual preference for natural environments. *Environment and Behavior* 14. 1982, no. 1, pp. 5–28. ISSN 0013-9165.
- [3] BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila – KYSUČAN, Lubor, Les jako locus amoenus? – estetika lesa v antické literatuře. In: KLVAC, Pavel (ed.), *Člověk a les*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 28–35. ISBN 80-210-4202-8.
- [4] ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. Praha: OIKOYMENH, 2006. 148 s. ISBN 80-7298-175-7.
- [5] FISHER, Bonnie S. – NASAR, Jack L. Fear of Crime in Relation to Three Exterior Site Features. Prospect, Refuge, and Escape. *Environment and Behavior* 24. 1992, no. 1, p. 35–65. ISSN 0013-9165.
- [6] HODROVÁ, Daniela. *Místa s tajemstvím. Kapitoly z literární topologie*. Praha: Koniasch Latin Press, 1994. ISBN 80-85917-03-3.
- [7] KLVAC, Pavel, Člověk, krajina, krajinný ráz. In: KLVAC, Pavel (ed.), *Člověk, krajina, krajinný ráz*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 5–7, ISBN 978-80-210-5090-7
- [8] KOMÁREK, Stanislav, Příroda a kultura. In: STIBRAL, Karel et al. (eds). *Zahrada. Přírozenost a umělost*. Praha: Dokořán, 2012, s. 23–36, ISBN 978-80-7363-431-5.
- [9] KUBEŠA, Petr. Stručný přehled použití alejí v historii a legislativa upravující jejich použití od poloviny 18. století do začátku století 20. In: *Historie a současnost alejí v krajině a urbanizovaném prostředí*. Olomouc, NPÚ, 2007, s. 137–149. ISBN 978-80-86570-11-2.
- [10] KUČA, Otakar. Malířství a geneze krajinářské architektury. In: *Kompozice zahrad v dějinách umění*, Tábor: Dům techniky ČSVTS České Budějovice, 1987, s. 12–18.
- [11] KUO, Frances E. – SULLIVAN, William C. Environment and Crime in the Inner City. Does Vegetation Reduce Crime? *Environment and Behavior* 33. 2001, no. 3, pp. 343–367. ISSN 0013-9165.

- [12] KUPKA, Jiří, *Zeleň ve vývoji našich historických měst*. Disertační práce, Praha, FA ČVUT, 2005.
- [13] KUPKA, Jiří. Počátky veřejné zeleně ve Strakonici. In: *Vlastivědný sborník Strakonice 3. Kapitoly ze života města*. Strakonice: Město Strakonice, 2005, s. 251–272. ISBN 80-239-4790-7.
- [14] KUPKA, Jiří. *Zeleň ve vývoji města*. Praha: Nakladatelství ČVUT, 2006. ISBN 80-01-03443-7.
- [15] KUPKA, Jiří: Historický vývoj městských parků. In: *Tvorba měst a péče o městskou zeleň*. Průhonice: VÚKOZ, 2007, s. 14-17. ISBN 978-80-85116-56-4.
- [16] KUPKA, Jiří. (2010b): „Za města krásnější.“ Angažmá měšťanské společnosti v okrašlování měst. In: *Královéhradecko. Historický sborník pro poučenou veřejnost*, č. 7, 2010, s. 67–69. ISBN 978-80-85031-86-7 ISSN 1214-5211.
- [17] KUPKA, Jiří. Urban Landscape in the Period of Industrialization, *Historická geografie Historical geography*, roč. 38, č. 1, 2012, s. 143–164. ISSN 0323-0988.
- [18] MOLLIK, Kurt – REINING, Hermann – WURZER, Rudolf. *Planung und Verwirklichung der Wiener Ringstrassenzone*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1980. ISBN 3-515-02481-6.
- [19] NORBERG-SCHULZ, Christian, *Genius loci. Krajina, místo, architektura*. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-303-5.
- [20] REINING, Hermann, Vývoj veřejně přístupných parků Vídně. *Zahrada – park – krajina*, 4/99, s. 18-19, č. 6/99, s. 5–7. ISSN 1211-1678.
- [21] SCHAMA, Simon. *Krajina a paměť*. Praha: Argo/Dokořán, 2007. ISBN 978-80-7203-803-9 (Argo), 978-80-7363-071-3 (Dokořán).
- [22] SOJKOVÁ, Eva et al. *Zeleň městských památkových zón Středočeského kraje*. Průhonice: VÚKOZ, 2014. ISBN 978-80-87674-06-2.
- [23] SOKA Strakonice, fond Spolek Renner Strakonice, kart. 1.
- [24] SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství. Proměny vztahu člověka k posvátnému*. Praha: Portál, 2004. 246 s. ISBN 80-7178-886-4.
- [25] STANĚK, Jan, Topos lesa v literárním hororu. In: STIBRAL, Karel et al. (eds.), *Kauza les. Environment jako estetický problém*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. s. 135–152, ISBN 978-80-244-2572-6.
- [26] STANĚK, Jan – DADEJÍK, Ondřej – STIBRAL, Karel, Zahrada – mezi přirozeností a umělostí. In: STIBRAL, Karel et al. (eds). *Zahrada. Přirozenost a umělost*. Praha: Dokořán, 2012, s. 7–22, ISBN 978-80-7363-431-5.
- [27] STELLA, Marco – STIBRAL, Karel, Opravdu máme rádi savanu? Aneb Biopsychologická východiska vnímání krajiny. In: KLVAČ, Pavel (ed.), *Člověk, krajina, krajinný ráz*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 8–21, ISBN 978-80-210-5090-7.
- [28] STIBRAL, Karel, *Proč je příroda krásná?* Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-7363-008-7.
- [29] VACKOVÁ, Barbora. Cizinec v ideální společnosti. In: FERENČUHOVÁ, Slavomíra et al. (eds.). *Město: proměnlivá ne/samozřejmost*. Červený Kostelec: Pavel Mervart / Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 13–30. ISBN 978-80-86819-86-3, 978-80-210-4866-9.
- [30] VACKOVÁ, Barbora. *Prostor, moc a utopie. Ideální město a jeho společnost*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 171 s. ISBN 978-80-210-5252-9.
- [31] VELIČKOVI, Petr a Markéta. *Aleje české a oravské krajiny. Historie a současný význam*. Praha: Dokořán, 2013. ISBN 978-807363-413-1.
- [32] WILSON, James Q – KELLING, George L., *Broken Windows: The police and neighborhood safety*, *The Atlantic*, Mar 1982.
- [33] ZIMBARDO, Philip G., *Moc a zlo*. Praha: Moraviapress, 2005. ISBN 80-86181-80-4.

